

BIOLOGIYA DARSLARIDA KORGAZMALI QUROLLARDAN SAMARALI FOYDALANISH

Abdulxamidova Zulfira Xurshidbek qizi
Andijon davlat pedagogika instituti Tabiiy fanlar fakulteti 3-bosqich talabasi

Egamberdiyeva Mavluda A'zamjon qizi
Andijon davlat pedagogika instituti Tabiiy fanlar fakulteti 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: *Biologiya darslarida korgazmali qurollardan foydalanish metodidan dars mavzusi koproq fiziologik, bioximik, ekologik mazmunga ega bolgan paytlarda foydalaniladi. Ko'rgazmali metoddan oquvchilar yangi organadigan mavzuni ko'rgazmali qurollarni ko'rish, idrok etish vositasida o'rganadi. Bunday metod qo'llanilganda o'qituvchilarni so'zi, tushuntirishda yordamchi vosita vazifasini o'taydi. Ko'rgazmali metod tasviriy, tabiiy vositalar, tajribalar namoyishi kabi turdosh metodlarni o'z ichiga oladi.*

Kalit so'zlar: *Ko'rgazmali metod, tabiiy vositalar, o'quv jadvallari, mikroskop, biologik qonuniyatlar.*

Abstract: *The method of using visual aids in biology lessons is used when the subject of the lesson has more physiological, biochemical, ecological content. In the visual method, students learn a new topic by seeing and perceiving visual aids. When this method is used, teachers' words are used as an auxiliary tool in explanation. Demonstration method includes similar methods such as visual, natural tools, demonstration of experiments.*

Key words: *Demonstration method, natural tools, educational tables, microscope, biological laws.*

Tasviriy vositalar ko'rgazmasi mavzuni o'rganishda turli vositalar, o'quv jadvallari, oquv filmlari, kodopozitivlar, o'quv televideniyasidan foydalanish kabilarni o'z ichiga oladi. Biologiya darslarida o'quv jadvallari muhim ahamiyat kasb etadi. Jadvallarda turli organizmlarni tabiiy rangi, ularni muhit sharoiti va boshqa organizmlar bilan aloqalari, hayotiy jarayonlarni aks etishi o'quvchilarda organilayotan o'simlik va hayvon haqida atroflicha tassavur hosil bo'lishiga xizmat qiladi. O'quv filmlarini qisqa, to'la metrajli kabi xillari bo'ladi. Kinofilmlar darsda 5 – 20 min davom etishi hisobiga olinsa, kinodan oquv jarayonida foydalanish katta ahamiyatga ega bo'ladi.

O'qituvchi darsda o'quv filmdan foydalanishda quyidagilarga e'tibor beradi:

1. O'quv filmining darsdagi o'rnini belgilaydi.
2. O'quv film mazmuni bilan avval ozi tanishib chiqadi. Diktor matnini organadi, filmga o'quvchilar etibor berishi lozim bo'lgan eng asosiy lavhalar belgilanadi.
3. O'quv filmi mazmuniga boglangan savollar tuziladi. Savollarni film boshlanishdan avval o'quvchilarga yozdirib, bu savollarga filmdan javob topish topshiriladi.

4. O'quv filmi namoyishidan so'ng savollarga javoblar olinadi, qisqa xulosalar chiqariladi.

Ko'rgazma quollariga tirik osimlik, hayvonlar, ularning gerbariy va kolleksiyalari, ayrim organlarning ho'l yoki – quruq saqlanayotgan preparatlari kabilar kiradi. Ko'rgazma quollar o'quvchilarni organizmlar haqidagi bilimlarini boyitadi. Ular o'rganilishi lozim bo'lgan organizmlarni rangi, shakli, olchamlari, xatti – harakatlarini korib, puxta bilim olishadi. Ko'rgazma quollaridan ko'proq laboratoriya mashgulotlaridan foydalanish yaxshi natija beradi, biroq ko'rgazmali metodda ham o'quvchilar tabiiy vositalarni korish orqali dars mavzusini yaxshi idrok etishadi. Tabiiy ko'rgazma quollaridan foydalanishda o'qituvchi quyidagilarga amal qiladi. Tabiiy korgazma quollarini darsdagi ornini belgilaydi. Korgazma quollardan o'quvchilar nimalarni korishi lozimligini aniqlaydi. Ko'rgazma quollari qanday qoshimcha vositalar (lupa, mikroskop, jadvallar, rasmlar, darslikdagi topshiriqlar) yordamida o'rganish kerakligini hisobga oladi. Tabiiy vositalar tuzilishida ularni yashash joyiga moslanishi belgilarini topishga harakat qilinadi. Tirik hayvonlarni o'lchalmlariga bogliq holda namoyish etish yollarini aniqlash kabilarga e'tibor berish lozim. Tajribalar – ko'proq fiziologik mazmundagi darslarda foydalaniladi. Botanikadan ildizni tuproqdagi suv shimib olishi, bargda yoruglikda karbonat angidrid yutib kislorod chiqishi, organik modda hosil bolishi, zoologiyadan gidra, yomgir chuvalchangining ta'sirlanishi, odam va uning salomatligi predmetida baqa ustida, solak va oshqozon osti bezining oziq, mahsulotlar ta'siri ostida o'zgarishlari ustidagi tajribalar, umumiy biologiyadan hujayradagi plazmoliz va deplazmoliz, organizmlarning tashqi ta'sirlar vositasida o'zgaruvchanligi kabilar o'quvchilarni puxta bilim olishlariga xizmat qiladi. Ko'rgazmali metod qollanilganda oquvchilar oquv materiallarini eshitish, va eng muhim sezgilari orqali organganligi sababli bunday darslar qiziqarli otishi bilan puxta boladi. Tasviriy vositalar ko'rgazmasi metodi qo'llanilganda o'quvchilar dars mazmunini oqituvchi namoyish etadigan turli tasviriy vositalarni korish, ularni idrok etish orqali organishadi. Tasviriy vositalar turli biologik obyektlar, hodisalarni oquv jadval, oquv diafilmlari, filmlar shaklidagi jihozlarni o'z ichiga oladi. Undan tashqari tasviriy vositalarga modellar, maketlar, olimlarning portretlari, tayanch belgilar, applikatsiya materiallari ham kiradi. Xullas, tasviriy vositalar ta'limda o'rganiladigan tirik organizmlar, ularning yashash muhitiga mos ravishda tashqi tuzilishi, ichki tuzilish belgilari, xayotiy jarayonlarini turli oquv jadvallar, rasmlar, filmlari kabi tasvirlari hisoblanadi. Tasviriy vositalar ichida oqituvchilar doimo foydalanadigan material oquv jadvallaridir. Ta'limda oquv jadvallaridagi foydalanishning orni beqiyosdir. Avvalo o'quv jadvallardan foydalanish

didaktikaning ta'limning ko'rgazmali bolishi kerakligi haqidagi talabini bajaradi, biroq biologiya darsida qo'llaniladigan tasviriy vositalar talabiga darsning korgazmali talabini bajarishga xizmat qiladi. Chunki birinchidan obyektlarning tasvirlari faqatgina oquvchiga shu organizmlar haqidagina tasavvur bermaydi. U o'quvchilarni mavjud mavzularda ilm olishlari tarbiyalanishlari, rivojlanishlari ham ta'sir korsatadi. Biologiya ta'limida doimo foydalanib kelinadigan o'quv jadvallari haqida toxtalamiz. O'quv jadvallari fabrikada tayyorlangan, yasama bolishi mumkin. Albatta ta'limda fabrikada tayyorlangan oquv jadvallari goyat muhim axborot vositasi hisoblanadi. Biologiya darsida korgazmali metodning bu xilidan foydalanish odatda dars morfologik, ekologik, fiziologik, sistematik mezonga ega bolgan paytlarda qollaniladi. O'quv jadvallari didaktik yonalishi boyicha 3 xilga bolinadi. Birinchi guruh jadvallari oquvchilarga osimlik va hayvonlarning tashqi va ichki tuzilishi xususiyatlarini o'rgatishga xizmat qilsa ikkinchi guruh asosiy biologik qonuniyatlar, tushunchalar, nazariyalarni o'rganishga, uchinchi guruhga esa ekologik yo'nalishdagi masalalarga bagishlanadi. Oquv jadvallaridan yangi mavzuni o'rganish, mustahkamlash va o'quvchilarning bilim va masalalarini aniqlash, baholash paytlarida foydalaniladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. A.T. G'ofurov va boshqalar. Biologiya o'qitishning umumiy metodikasi. T., 2005 yil.
2. Gulyamov, X. (2023). INTER-ETHNICITY IN THE FORMATION OF CIVIL SOCIETY IN UZBEKISTAN HARMONY AND RELIGIOUS TOLERANCE. Interpretation and Researches, 1(12). извлечено от <http://interpretationandresearches.uz/index.php/iar/article/view/1314>
3. J. O. Tolipova, A.T G'ofurov. Biologiya o'qitish metodikasi. T., 2004 yil.
4. Komissarov B.D. Metodologicheskii problemi shkolnogo biologichsskogo obrazovaniya. M. «Prosveshsheniye», 1991.
5. Komissarov B.D. Metodologicheskii problemi shkolnogo biologichsskogo obrazovaniya. M. «Prosveshsheniye», 1991
6. M. Ochilov. Yangi pedagogik texnologiyalar. - Qarshi: Nasaf, 2000.
7. N. Sayidaxmedov. Yangi pedagogik texnologiyalar. — Toshkent: Moliya, 2003
8. Rasulovna, K. R. (2023). Complex Nickel (Ii) Compounds Based on Acylhydrazones of Aroyltrifluoracetylmethanes. EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION, 3(10), 3-5.
9. Кароматов, И. Д., & Гулямов, Х. Ж. (2017). Медицинские вопросы, освещенные в Библии. Биология и интегративная медицина, (4), 55-75.